

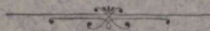
Wana

Kääpäkülä koolmeistri

Peter Rinne

Jumalaga jätmine

kõiki sõpru ja tutwidega.

Wõrnõ.

Trükitud A. Pochlaku juures.

1902.

Wana Kääpäkülä koolmeistri

Peter Rinne

Jumalaga jätmine

kõiki sõpru ja tutwidega.

Taru tsensur
afhiivist 1912.

Wõrus.

Trükitud A. Pochlaku juures.

1902.

Дозволено Цензурою. Юрьевъ, 12 Юня 1902 г.

25460

I.

O Eä suurest heldüsest
Ma kumarda So ette!
Oh ärä põle minno waest,
Et patane ma ole.
Ma tunista Sull' omma süüd;
Oh anna, Isfand, andis nüüd
Mull' oma armu peräst.

Armas Käapäkülä rahwas, kes teie enämbäste
kõik mino ristitü, ent mitme ka jo esi lastewa-
nemba olete, mina soowi teile, sest et ma teile
oma eä poolest peä kõigile esäs wõi olla, teid ka
latsest saani opetanu ja teile Jumala jõnna kuulu-
tanu ole, Jumala rohket õnistust! Ent sedä
soowi mina ka omale kalli ja armsale katele ope-
tajale, kelle eä ja esäesä ajal ma ligi 60 ajast-
aiga waimulikku ametit ole pidänü, 48 ajastaiga

kui lastekoolitaja, mis ameti ma 12 ajastaja eest, sest et sis Wennekeele oppust koolen nakati nõudma, käest pidi ära andma, ja 12 ajastaiga latši risten, kooljit kirstu panden, koolimajan palwetunde pidäden n. n. e. Üttemeelt, rahhu ja rõõmu Issandan soowi ma ka kõigile ametiwelile Põlwe kihelkonnas: kõstrelé, kerikowöörmündrile ja koolmeistrile, kui ka kõigile welistemaja sõbrole, tutwile, welile ja sõfarile liinan ja maal, Wõron ja Tartun, kon mina ka mitukõrd omal eloajal ole käinü ja kellega üten ma palwetunnikeisi ole pidänü palwemaijo seen, nink nimelt: Põlwe Ülemäel, Wäimärä Saaskan, Kärgula Looftin, Kõuge Saanimäel, Wastfeliina Raadin, Drawa Margan, Weriora Pindiotsan ja kadonu Windekilde ajal ka Grästweere Wastsemajan, kon kadonu opetaja G. Holst kadonu Windekilde, weliste esändägä, Sumala sõnan wõitu aijewa ja pääle palwetunni ütstõist kätt ja suud anden armun ja rahun jumalaga jätiwä, kost ka mina palwetunni pidamises hääd oppust sai. Sõnale wäke ja ihole rammu soowi mina ka Wõro opetaja Struckile ja Sumala rahhu kõigile liina-sõbrole ja tutwile, kellega üten ma mitu armast tunnikest ole pidänü. Wõtku

Summal Oma armuga warjata ja tarkust ja jõudu anda meie armastedu ja amwustedu piiskopi herra Öhrnile, kes meile minewa suwel Wöro kerikon sinodi alostusen altrist armsa ja liigutawa kõnne pidi, millen temä kogodusele ja rahwale sõame pääle pand Kristust pallelda, et Temä esi wõtas meie maa Lutheruse usu laiawest jell tormitsel ajal armuga hoita ja juhata. Önistagu Summal ka noore Wastfeliina opetaja ametipidämist, kes kadonu Masingi asemele jelle kogoduse hengekarjuses sai ja minewa sügise, kui ta Laswa rahwast lawwale wõtt, Pindi kerikon tähelepandmise wäärt ja kalli juttuse pidi. — Summal ülendägu kadonu piiskopi Hollmanni henge, kes meile — Kääpä rahwale tutwa olli, Pindi matuse pühend ja soowe, et sinnä kerik saasse. Käügu temä hää teo temä perrä igawätse esämaale! Suur kittus ja teno ka opetaja Öhnile, kes Pindi keriko ehitämise eest kanget hoolt kand, ja rahwast parallel tööga ja rahaga appi tulla.

Kõiki neid ülewäl nimetätüid armsit opetajit, kõiki welitsit ja sõjarit ligi ja kaugel, liinan ja maal tahi ma armun ninä rahun jumalaga jättä; ent enne kui ma jedä tee, palle mina kõiki kõigest

jõamest: lätkem weel enne Kolgata mäele Lemä pühä risti ala, fátame sinnä põlwile maaha, tennäme Tedä egä waiwa jamo eest, mis Lemä 33 ajastaiga siin kurja rahwa seän maa pääl om käänü, egä raseda löögi eest, mis meie patt Tälle Pilatuse kohtu een om löönü, egä orjawitsa krooni haawa eest, mis meie uhkus Lemäle om tennü, egä were tsilga eest, mis 6 tundi taiwa ja maa wahel puuwen risti pääl suure waluga om joosknu ja mis kõik es jõwwa Lemä janno ärä kistutada, mis Lemäl meie õnistuse perrä olli, nii et Lemä weel ristipuun pallel: „Esä, anna näile andis, sest nemä ei tiia mitte, mis nemä teewä!“ See ärä ütlemätä suur armutegu ja mõro kannatamine es peässe eäl meie meelest ärä minemä. Ent Summal parako, filmäweega peäme tunistama: päiwä, nädäli ja kuu lääwä möödä ja meil ei tule meelbegi oma õnistegijä mõrodat kannatamist ja surma ja waiwa mäletädä ja kittä ja Tedä selle eest tenätä, armastada ja awwustada. Mitmen paigan, esierälde nooremba rahwa seän, om Sumala nime awwustamine kogoni ärä unetedu. Mõni noor inemine om nii kaugele jõudnu, et temäl egä paari sõna peräst kolmas sõna ifs

„kurat“ om. Kuis sääl sis weel „hosianna“ ehk „halleluja“, ehk „kürieleison“, ehk „Issand hallesta“ asend wõima löüda? Säält om Pühä Waim oma telgi kokko pandnu ja halle meelega ärä lännü. Selle rasse õnnetuse eest hoitku meid kõiki armas taiwane Esä!

Armsa wele ja sõjara, kes minoga üten Kolgata mäele olete tulnu, mina palle teid kõigest jõamest ka kerikon-käümise peräst midägi tähele panda.

Kui mina weel lats olli, sis opas mulle mu esä: kuna ja eäle keriko torni näet, sis kergitä kühärät ja üttele: „Issand Summal, anna mulle õndsaste ellä ja õndsaste koolda ja wiimsel päiwäl rõõmulikult üles tõsta. Sino pühä koda jaijap kindmäste ja temä torni näütämä meile teed taiwa poole.“ Sedä ole ma kõik oma eloaig meelen pidänü ja pruufnu.

Kui meie kerikon oleme, edimäne laul laultu om, opetaja altride tulep ja meid kutsup omme patte Sumalale üles tunistama, ütelden: „Meie oleme siii kokko tulnu Sumalat waimun ja tõten kumardama, Tedä kõiki Temä häategemiste eest tennämä nink Temä käest kõike pallega, mis meile

iho ja henge poolest tarbis om" — sis kaegem omme sõamit häste teräväste läbi, kas oleme ka kõige meele ning waimuga Jumalat tõten ning waimun kumardaman, wai omma mõtte wäljän ilma pääl ümbre hulkman. Kui opetaja lawwarahwast altre ette kutsup pattu tunistama ja üt-
lep: „pallelgen, niida, kui mina een palle" — sis ei lää mõni inemine paigastki, ei liiguta ka omme huuligi, enge kaep sinnä ja tännä ja haigutelep. Näütäp, kui lääs see weidikene aigatemäle igäwäs, kuna meie jo sõäme põhjast peäsime pallega: „Siin jaisa mina waene, ke nuhtlusti teeninü, oh ole armuline: Sa olet päästnünü!" Ta ei pane sedä sufugi tähele, et opetaja ei kuuluta patuandisandmist mitte kõigile, enge ütfindä neile, keä kindmät nõwwu omma wõtnu, omma pattlikku ello parandada, Jumalat üle kõige ja omma lähembat kui esi hendä armastada, pattu maaha jättä ja waaste ellä. Ka see ei ole illos ja õige: opetaja peäp armsa opetliku kõnne ja kutsup rahwast altri ette pattu tunistama, ent armulawwalise jätwä altre editse ruumi tühjäs ning jääwä omme istimide pääle paigale. Sellega nemä nii kui tahasje üteldä: „Minol

palju pattu ei ole, mis mina sinnä lää?" Ent see haaway ekä õiget risti-inemist. Niisamote ei kääi ka see pühäkoja auja kombega ütte, et kui opetaja pääle juttuse altride lääp, inemise sis tormaten ja ütstõist tõugaten altre ümbre tükvä. Mitmen kerikon tulep ka ette, et inemi'e, kui lauldas: „Oh Sumala Woon, kes maailma patu kannap," kerikost wäljä nakawa minemä ja ei läpe sedä kallist palwet kõige kogodusjega ärä pallelda, kuna meie jo egä päiw paljo pattu teeme ja selget nuhtlust teenime.

Armsa wele ja sõjara! kas nee teo ei tunista, kui weidi weel tõtelikku waimun nink tõten Sumala kumardamist meie seän löüdü om. Armsa henge, mõtelgu egäüts hoolega perrä, kas mina ole õigede kõnelnu nink kui ta löwwap, 'et miu kõne ei ole õige, sis andku ta mulle sedä andis, ent ole ma tõtet ütelnü nink om ta sellega rahul, sis wõtkem weel, enne kui meie siist lahkume, üts hää nõu abis omale tuimas jäänü sõämele, kon enämb palwe himmo ja selle tarbis sõnno ei ole, wõtkem nimelt ütentoon järgmätse laulu sõnnoga pallelda:

1. Awita, Jeesus, et wõimust wõi saada,
Kae kuis pimedüs tükip mu pääl',
Otsip mu pettä nink kahju mull' saata!
Ega küll asjata pörgu-riik tääl,
Kurat mu kawalast kiusata nõrowap,
Sõglata, rikku nink kurwasta pümwäp.

2. Awita, Jeesus, Su oma ma ole,
Et minno kurat, mu'liha nink ilu
Ärä ei petä, et oht mull' ei tule,
Kui minno häälitsep pettüse film;
Sisest nink wäljäst mull' tulep küll häda,
Ent Sino abiga wäärä ma sedä.

3. Awita, Jeesus, kui mäsjamä tõtwa
Kadeus, toreus, uhkus mu seen,
Kui mino himo mu kiusata wõtwa,
Nink mino kurjus om selge mu een;
Sis olgu ikes mul henesest häbi,
Et ma sis patule kooles Su läbi.

4. Awita, Jeesus, et hendä Sull' anna,
Et muud ei taha ma mitte, kui Sa,
Küll ma sis rahhu ka sõämen kanna,
Kui kõik, mis tahat Sa, himosta ma.
Anna, et jätä, mis peä mu omas,
Küll ma sis ütfindä jää Sino loomas.

Kui sina nee neli wärstest olet ärä pallelnu
nink ei tunne weel oman sõämen wastjet armas-
tust Jumala ja Ta sõna wasta, sis heidä põlwile
Temä risti ala maaha ja palle ilmjätmätä weel:

5. Awita, Jesus, et walwa nink palle;
Kaitsja, ke walwat, oh awita Sa!
Kui ma sis oiga, sis olgu Sull halle,
Palle mu eest Sa, mu lepitaja:
Pimedüis unega katta mu nõwwap,
Ent Sino walguš mu ärätä jõwwap.

6. Awita, Jesus, kui jõwwetu ole,
Nink kui ma waesust ifs hendä mann näe,
Kui ma Su armule enämb ei tule,
Nink mina palwusen tuimas jo lää;
Issand, sis kihla hend' minuga ärä,
Et ma ifs waidle ja oiga Su perrä!

7. Awita, Jesus, nink wõimust mull' anna,
Et mull' wõis tulla Su wõimuse-troon,
Wõimuse lippu Sa mino een kanna!
Kittust ma laula sis Sulle, mu Woon!
Issand, Su nimme sis fitetäs rohkest'
Nink Sino wägi om awalik tõtest.

8. Awita, Jesus, et Esion wõis nätä
Röömu nink üteldä: „Wõimus om käen!“

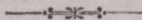
Babilon mäsäp, ei jõwma ta tetä
Ezionil' midägi, ots om tal käen.

Issand, oh lõpeta sõdimist efi,
Ezionil' wõimust ifs andku Su käfi.

9. Awita, Jesus, et walmis wõis olla
Sajal', mis Woonaken' pidämä lääp!
Anna, et E Zion Su' ehten wõis tulla,
See et ta Pabeli hukatust näep;
Toba ta kärisep, sadama tõttap;
E Zion ifs Jesu käest wõimuse wõtap.

Armsa wele ja sõsara! Lugegu weel egä üts
oman koton laulu raamatust: „Palwe laulu“
hoolega läbi ja ka laulu selts, kost ülewal pool
jaiswa laul om wäljä wõetu, nimelt laulu: „Kan
natusest ja waimulikust taplemisest.“ Kui fina
sedä tõtemeelega teet, jis lääwä kõik laulu raa-
matu laulu ja palwe julle nii armsas, et fina
kunagi neist ei taha lahkuda, enge palled Dawi-
daga: „Summal, loo mulle puhäs sõä ja anna
mulle kindmä waim, et mina Sinno Sino mõro
surma eest kunagi ära ei unetasse kittä ja tenätä.“
Nii saap peä wastapandjast Saulusest Jumala
meeleperäline Paulus, kellest Jumalal ja taiwa
englil hää meel om.

Sedä hääb nõmwo üts tõisele anden ja Sumala käest api ja armu pallelden anname üts tõisele armun kätt ja lahkume siist Kolgata mäelt egäüts omma kodo, oma ameti ja töö mano, kohe Summal meid om elämä pandnu ja opime jääl egäüts selle punnaga hoolega ja õigede kauplema, mis Summal egäle ütele sulasele ja näütsikule kaubelda om andnu. Ent meie peäme oma punnaga õigede kauplema, s. o. meie peäme andid, mis Summal meile om andnu, õigede pruukma, siis saap Lemä meie ettevõtmisi õnistama ja neid rohkemb sigitämä, kui meie julgsime loota. Sedä näütäp meile esierälde ka Rääpäkooli ajutamise lugu, midä allpool jutustama saa.

II.

Kui mina 5 ehk 6 ajastajane olli, 1826-me ehk 1827-me ajastaja ümbre, siis es ole Kääpä külän weel koolimaija nink palwetunni pidämist. Wana kadonu opetaja Schwarz käwe loetaman, juttust pidämän nink wanno inemisi lawwale wõtman Adami Zuhan Rausta maija. Toll ajal elliwä Kääpä-Rinni majan: Märt Riitsar, ta nooremb weli Hindrek, ja mino emä esä Rinni Peter. Rinni Peter jäi Rinni maija elämä, sest Märt Riitsar läts wäljä mötša maa pääle, kon nüüd Saan Riitsar eläp, ta nooremb weli Hindrek ašos küllä raudsepäs nink kooli nooren eän ärä. Temä jätt noore naise, Triina nimega, läjäs maaha, ent latsi es jää täl perrä. Hindrekul olli külän hendä jaos wanna moodi rehetare. Adami Zohan Raustal jälle kooli naine noorelt ärä nink temä wött Hindreki läjä — Triina — ärä. Triina armast Sumala sönna nink pand sedä wäega hal-

was, et talwiste pühil peremehe ja nooremehe mäeküle pääl liugliwa ja et lihawõtte pühil kofko tulti munne weerütämä ja wiina jooma, mis mõisa poolt egäs pühis wiinategemise eest talwel palgas anti (5 toopi talo päält), sest inemise jõiwa hendit purjo ja lätšiwä sagede tõrelden ja purelden lõunas ehk õdangus omma kodo. Selleperäst üteli Triina külä peremehile: „Mina kingi oma ennitse mehe tare küläle, pandke, kohe waja, mõni pal'k mano, teke hendile koolimaja, nakake säääl jumala-orjust pidämä.“ Selle wäikesse kingituse om Jummal lastnu suures saada, sest temäst om, nii kui meie allpool kuuleme, Rääpä kool saanu.

Triina mees Tuhhan Raušt and oma nurme weereft platši koolimaja jaos ja mino esä, Rinni Karli, mino esä wanemb weli — Rinni Udo — ja Tuhhan Raušt weijewä see tare paar hääd wako maad tõiste paika, kingitü platši pääle, ja teiwä maja edimätsel suwel seeni kui roowe ala. Tõud olli kasšin, selleperäst jäi maja kates ajastajas ilma katufeta. Wiimäte tulliwä külä inemise appi ja panniwä majale kattuse pääle õlist. Mino esä tegi raami, kate akna tarbis, egä üte neljä kruudi jaos ja Lapi kõrtsimees, kelle nimi Adam ja naise

nimi Ester olli, ning kes klaasjepä ametit pidi, pand kruudi sisse. Panti weel majale sawi-põrmand ala ja nii olli koolimaja walmis.

Rüüd nakas mino esä, Karli Rinne, külä rahwale wanast Tartokeele juttuse raamatust egä pühapäiw jumala-orjust pidämä ilma palgata. Käwe nüüd opetaja siii loetama ja latši kaema ja mino esä wõtt tedä häämeelega wasta. Laste-koolitamine olli toll ajal weel wäega nõrk: mõni päiw talwel kutsuti latie kofko, lasti raamatut lufe ning küsiti käske, lasti ka mõni wärs laulda ja kästi koton kõwaste oppi. Perästpoole lubati mino esäle mõõt rüki talo päält palgas. Sis tulli mino esä pääle rasse kiusatus. Mino eiä wanemba wele Wdo tütar läts mehele Jaan Riitjarile, kelle wanemb weli Juhan Riitjar olli. Nooremba wele Jaan Riitjari naine Katre es taha wanemba wele naise sõnna kuulda ja selleperäst tulli Jaan Riitjar oma naisega ärä Kinni maija naiseesä poole tagast. Wdo Rinne olli ütensä ajast-aiga kohtumees olnu ning selle läbi wana Põlgaste Rothiga usutaw tutwa; ning wõtowa mino esä käest maa ärä, mis temä jo 20 ajastaiga erälde olli pidänü, Jaan Riitjari jaos. Mino esä

es taha omma maad kuigi ärä anda ninč ütél:
„Kas ma ole midägi wõlgu, ehč omma mul teo-
päiwä tegemätä?“ Temä es walmista hennäst
šufugi wäljamineki pääle, enge widi sita kartoli
maale ja hare maa walmis. Sääł aeti ta Wõro
mõisade ja wana Rothi herrä olli temäle 11
kimbolööki anda lastnu, et: „kuis tohtset sita
witä!?“ — Niiud pand mino lell, Ado Rinne,
sinnä kartoli maaha, ent mino esäl es ole kohegi
panda. Ent Adami Peter Raust and mino esäle,
ehč meile, tüki maad, kohe kartoli maaha pan-
nime. Ennitse kottuse röö jäiwä meile küll kätte,
ent tõuwilja es ole kohegi külwä. Nii jäime
ajastajas aplaagri pääle. Wiimäte and Adami
Peter Raust meile poolepäiwä maa. Sedä pei-
jeme kuus ajastaiga ninč sis jaine oma maa jälle
tagasi. See olli 1840 ajastajal, kui mino esä
läest maa ja koolmeistre amet ärä wõeti — ma
läwe sell kewäjäl just pääkoolin. Sellsamal ke-
wäjäl jäi lell Ado rasjeste haiges, pössi Augusti
kuuni ja rööpõimu ajal kooli temä ärä. Ent
temä poja es anna mitte maad, mis mino esä
läest ärä wõetu olli, šõsaramehē Jaan Niitsarile.
Selleperäst läts Jaan Niitsar ärä Nawi küllä,

aije säält üte waeſe peremehe, Saawa Hindrik Lillowere, majast wällä ja sai ſee kottuſe hendäle, koſ ta poig Saan Riitſar nüüdki weel eläp.

Lellä Udo naine, Ewa, pand oma nooremba poja, Saan Rinne, keſ minoga ütewannune olli, Donneri mano Pölwade kooli koolmeiſtres walmiſtama, ent Miſſ Sipol panti ajaſtajas koolmeiſtres. Siſ jäeti Saan Jögewa palwetunni pidäjäs ja laſſirijtjäs niink Saan Rinne laſtekoolitajas. Nemä teiwä 2 ajaſtaiga tööd, ſiſ wöeti Saan Rinnele naine Nawi küläſt, Saan Zopa tüitär Ewa. Ent pääle pulma jäi Saan haigeſ, pöſſi 7 nädälit ja kooli ärä. Kadonu wana opetaja üteli temä hawwa mann: „Temä emä kand ta eeſt hoolt, et ta temäle wanan eän abis oleſ ja meie mõtline temäſt hendäle ametiwele ſaada, ent ſee eſ ole Jumalaſt nii mõteldu — nüüd matame tedä hauda.“

Wana opetaja olli wana Pölgaste Rothile mino eſä elokäügi ärä ſeletänü ja ütelnü: „Temä olli 10 ajaſtaiga koolmeiſtre ja mina eſ näe tedä kunagi joobno olewat, nii kui teile kõneldu om, temä olli ka külärahwa poolt armastedu ja awuſtedu inemine, feſt et ta neile 10 ajaſtaiga

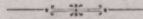
Sumala sõnna kuulut, palwetunne pidi, latši riste
nink koolnuid igawetsele hengüsele paigut, nink
nüüd olete teie temä käest maa ilma põhjufeta
äräwõtnu!" Rothi herrä olli sellepääle Wõro-
mõisan käinü ja kookonna kohto mann minno
Kääpä koolmeistres nimetänü. Ent meile toodi
fõna: „Kaarli Rinne oma nooremba poja Petriga
olgu hommen kell 10 Põlgaste mõisan!" Ejä
peläs, es maidja jüwwägi, et wast om midägi
jälle kaibatu, sest meie es tiia, misperäst kuts-
mine olli.

Lättime jis kurwameelega Põlgastede ja peä
kutsuti meid sisse. Sis üteli wana Rothi herrä
— Summal ülendägu temä hengekest! temä om
Põlwa kihelkonnale ja Wõro maa rahwale paljo
hääd tennü, temä last Põlwa keriko ümbre ehi-
täädä, ka opetaja ja kõstre maja ümbre tetä, temä
latse ja latse latse ja sugulase, nüüdne Tilsõ mõisa
peris herrä, niisamote ka Wõro kreisjüülemõ omma
rahwa põlwe edentänü — jis wana Rothi herrä
üteli: „Kuule wana Kaarli, mina ole ülekohut
tennü, et mina sino käest maa ärä wõti. Nemä
kämewä siia wõls keeliga, mina es kulle asja
häste perrä ja wõti sino käest maa ärä. Silä

käwe mina Wõro mõisan ja panni sino poja koolmeistres; wana Põlwa opetaja üteli mulle, et temä pääkoolin hää tark pois olewat olnu. Sinno kutse ma siia, et kas ja laset pojalt sedä ametit wõtta, ent poiga kutse ma, et kas ta wõtaps selle ameti wasta?" Weel küsise ta minolt: „Kui wana ja olet?" Ma kostise: „21½ ajastaiga.“ Sis üteli temä: „Säädüis om, et ametimees peäp 22 ajastaiga wana olema, ent ei ole midägi, küll lääp pool ajastaiga ka möödä, kui 21 jo möödä om.“ Esäle üteli ta: „Eh! saat ja oma maa weel kätte.“ Nüüd kirot ta üte tähe ja saat mino sellega opetaja mano proowi tegemä. See olli wiht sügise 1843 ajastajal, kui küläkooli kofko lääwä.

Nii sai ma Kääpäkooli koolmeistres. 48 ajast- aiga ole ma sääl tööd tennü. Kool om selle aja seen kõigiti kosonu, oma oppuse poolest niisamote, kui ka wälästpooilt. Enditjests koolist, kofhe laste ainult paar kõrd ajastajal kofko tulliwä, om kõrra- peräline kool saanu, kon mitukümmend last terwe talwe joosul hääd oppust ja juhatusit saawa ja ennitse rehetare afemele, kessel sawi pörmand all ja 2 afnakest olli, om näkos koolimaja tõsnu, kes

nüüdsje aja koolimajas häste kõlbap ja kelle sijen mitme tulusa abinõu koolitamise tarbis omma ninõ juure hõrila omma häält palwe- ja laulutunne ajal Jumala kittujes kuulda lastwa. Nii om Jummal üte waeje naise punnaga kauplemise — Triina Rausta kingitüse — kasulikud ja hääs Demä meeleperälises asotuses sigitänü.

III.

Mino sõamest armastedu Kääpäkülä rahwas, kõik mu sõbra ja ausa ametiwele Põlwa kihelkonnas ja muijal, ligidäl ja kaugel, kellega mina ligi kuuwekümme ajastaja pikkuse ameti pidämise ajal tutwas ole saanu, kõik teid palle ma lõpetuses weel minolt mõnd sõnna kuulda wõtta.

Kui meie Snistegijä meilt lahku ja taiwade läts, siis and Tema egäle sulasele, egäle näütsikole üte punna kaubelda ja üteli: „Kaubelge, seeni kui mina tagasi tule.“ Misjgutse punna oleme siis meie saanu? Pane hennäst, omma elopõlwe ja kõike, mis sul eäle om, häste tähele, pane tähele omma iho- ja henge-jõudu, omma suurembat ja wähämbät elowarandust, niihäste weetsilka, mis su huuli jahutap, kui ka päiwäpaistet, mis sinno alati rõõmustap, niihäste hurtsikot, kon sinä elät, kui ka su esämaad, mis sinno kannap, pane tähele omme jalgu, mis üle maa käiwä, nink käsfi,

mis tööd võiva tetä, kui ka omma mõistlikku wainu, mis taiwatähti tee ärä mõõdap ja Sumala loodasju seeft niisugutse wäe wäljä uurip, et nüüd filmäpilgul tõiste maailma weerde sõnnom ehk tarwiline teedmine wõip antus saada ja et ja saa wersta kaugele oman taren sõbraga kõnelda wõit. Kas nee kõik ei ole taiwatse Esä äräütlemätä suure armuande? ja kas ei ole Ta ka sulle nein andin punna andnu, minkaga ja Lemä awmus kaubelda wõit ja peässe?

Ent pandku egäüts häste tähele, kas ta ka õigede omme andit pruugip ja näide eest omma taiwast Esjä tennäp.

Kas oleme omma taiwast Esjä egä päiw Lemä armuannete eest tennänü, ning kas oleme õigede oma punnaga kaubelnu? Kas wõime selle pääle julge olla, et ka meie kotsile Snistegijä sõna: „sina olet weitü mann usutaw olnu, nüüd taha Mina sinno paljo üle panda, mine oma Issanda rõõmu sisse,“ käüü?

Weel juuremba, kui nee ilmaliku ande, minkißt ülewäl pool jutt olli, omma waimuliku waranduse, mis Issand meie kätte om usknu, nimelt Lemä pühä ewangeliura ehk rõõmulik sõnnom

taiwast, Sumala kümme käsü ja neli töist pää-
tütkki, minfide üle kõif juttuse raamatu meile hääd
oppust ja seletüst andwa. Kes neid tötemeenega
loep ja söämen tähele panep, sellele omma nemä
kui taiwa engli saatjas eloteel.

Ent paraku ei pane mitme ei ewangeliumi,
ei päätütkke, ei jutust tähele. Noor inemine tu-
lep pääkoolist kodo, kon temäle kristlikko oppust
anti nink selleläbi temäle taiwa teed juhatedi, kon
temä kerikon pühä altre een töot, kõife pattu
pageda, waaste ellä, Sumalat üle kõige nink
omma lähembät kui esihendä armastada, nink
heidäp kõif Sumalaföna raamatu kõrwale, ütlep:
„kes taad enämb mino käest küsüp?“ nakap kurja
feltšiga ümbrekäümä ja kõifšugust pattu Sumala
kümme käsü wasta tegemä. Säält jis tulep,
et ristininemine ööje ümbre hulgup, töiste inemiste
aida- ja talli usfi maaha murrap ja näide wa-
randuse Sumala seitsmendä käsü wasta hendäle
kifop. Niifugutšit ähwärdäp Summal nuhelda
kolmanda ja neländä põlwe jisše. Ent mitme,
selle söäme kuradi wihaga täüdetü omma, ei ole
sellega weel rahul, et ma oma lähembä hääd
warastawa, na wõtwa tule ja pandwa töise inemise

maja, haina ehk öleküüni palama. Veel timahaawa palotedi Pindi mõisa 1000 koormat ristihaina üten kallli küüniga kurja kääe sütitämise läbi ärä ja peä egä „postileht“ tiiäp niisugutsiist tulesütitämisiist kõnelda.

Oi, oi, armas weli, mõtle perrä! ega nee es ole mõisa herra haina, mis ja ärä palotit, Summal kaswat neid eläjile ja jelle läbi ka inemisiile kalllis toidus, ning sina oma kurja käega teit mitme kümme inemise waiwa ja palgehee tuhas ja põrmus ning wõtit oma henge pääle jelle läbi igawätsse põrgu nuhtluse. Kallis ristiweli, kes sina jedä olet tennü ehk weel mõtlet tetä, kes sina ööse ümbre hulgut külä tanomin kõikjугutse kurja mõtte jõamen, kui sina piiblit tähelepandmisega olesse lugenu, sis tiiässe ja, et sinnä selgede om üles pantu: „Niisugutse heng om kui härg, mis tappa wiias ja nii kui see, kedä jalgrawwon wiiasse sinnä, kon halpi karistedäs“ (Op. sõna 7, 22). Kallis ristiweli, kui sinole Sumala abiga see pühä kirjä sõna meelde tulesse, sis sina ütlesse: „sis ole mina see tark, kes oma kallli henge põrgude kuradi kätte igaweste waiwata wiip! see ärgu sündigu minost mitte,“ ning

šina wiskasje raudfange ja tulepirandu omast
käest maaha, lendasje joosten omma kodo, hei-
däsje põlwile maaha ja ütlesje:

Isjand, kurja ole tennü,
Patu koorma litsup mo,
Sedä teed ei ole käinü,
Mis mull' Sinolt näüdetü.
Nüüd So hirm mo pääle tükis,
Küll ma hendä So eest käkis.

Ohj jälle:

Isjand, ärä nuhelgu,
Salesta mo pääle,
Ärä pandku huffa mo,
Näütä armu jälle;
Küll om patt
Minolt tett',
Ent So Woona weri
Mõjku minno ära.

Sis tulesje Pühä Waim julle appi, päästäsji sinno
jest kurjast himost, mis sino süen kui tuli palap
ja julle ööd ja päiwä rahhu ei anna, wallale,
jest Sumalal om egäst hengest, kes hukatusje teel
om, halle meel.

Armsa sõbra! Meil on palju waimulikku toidust oma henge ja waimu kostutamises. Nii näütüses on meil omme wanembide kallid käsiraamat hommongu ja õdangu palwustega, kallide keriko laulega ja mitmesugutse muu kalli henge- toidusfega, mis sünnä Pühä Waim om last'nu üles panda. Ent paraku om ta paljoile inemistele wõõras jäänü. Niiugutside inemisi elokäük ei käü enämb Õnistegija jälin, enge nemä esjüwä kõrwale sõnno ja tefaga, käüwä jumalawallatuide nõu perrä, saiswa patatside teije pääl ja istwa pilkjide järjen. Meil om nüüdse ajal, teno Sumalale, ka paljo muid kallit raamatit. Kui mina 1843 ajastajal ametide sai, es ole muid raamatit, kui juur piibli, wastne testament, wanna moodi lauluraamat — mis nüüd kerikon pruugitas, om parandedu — ja juttuseraamat. Ent palju inemisi ei pane sedä kallist warra tähelegi, mis näile raamatin pakutas, nemä ei jää ütegi Sumala sõna mano saisma ja unetawa kõik pallemise, tennämise ja kitmise ärä. Meie ei saa jo oma taiwatse Esäga muido kõnelda, kui palwe läbi ja kes palwusi peäp, saap Lemäga egapäiw kokko ja Lemä wägewide tefaga tutwambas. Selleperäst ei usu mitme inemise ka nüüdki

mitte, et meie maakerä ümbre weerip, et om tõiji ilma kehhi, mis juuremba omma, kui meie maa, nemä ei usu ülepää muud, mis na oma filmäga nägemä. Armas weli, kes ja wast niisugune olet, ehk ei ole ja ka kunagi pallelnu:

Mu jüda hendä iaota,
Et ja saas wara aidas
Täüis warra, mis weel juuremba,
Kui meri, maa ja taiwas.

Armas weli, kui sina Sumala loomise wägewit teka siin ärä mõõtmata looduse koan olesse tundma opnu, oma waimu filmä olesse awanu, sis sina olesse nännü, kuis kõik maailma ruum täis ilma kehhi om ninä et kõik ärälugemata taiwa-tähe — maailma kerä — omme teie pääl edesi lendawa, nii et ütski jäält kõrwale ei esji, ja sis heidäsji ja jälle põlwile maaha ja ütlesse: „Oh ma waene muld ja põrm, kes ma Sinno, kõige asja Loojat, kõiki kuningite kuningat, hendä jarnatses arwji, anna mulle armulikult sedä andis!“

Ninä kui ja nakat Sumala teka häste uurma ja neid egapäiw tähele pandma, mitte ütfindä omme filmi ninä mõistusega, enge ka sõämega, sis kadowa ju sõämešt kõik kurja mõtte, kõik kõlb-

mata kurja sõna, kõik Jumala nime teotamine ja kurjaste pruukmine ärä ja sina nakasse alati oma taiwatse Eäga kõnelema tööd teten ja teed käwwen, üles tullen ja magama heiten ning Jumala suur looduse koda olesse ju silmi een wallale, kui suur wallale tetti raamat, kost ja egapäiw Temä wäke, tarkust ja armu tundma opisse. Olet ja põllumees ning kääit oma põlluweeren, sis näesse ja, et kõik wiljapääkehe nurme pääl, tuule õhuist liigutedu, omma Loojat ja Kaswatajat kumardawa. Ent sina inemine, kõiki loodasju kuningas, sina es mõistasse üteldä: „Tuhat kord teno Jumalale egä kõrre ja terä eest, mis Sina mulle eloulespidämises kaswada lajet!“ Ent seesama loodus näütäp ka sulle, kui wäetii ja olet: Mõtsapuu, lillekehe nurmel, kõik hain hainamaal kaswawa, haljendawa, häitjewä, walmiwa wiljä Jumalale awwus ja inemisele tulus, ent peä närwewä nemä ärä, saawa jälle mullas ning algatawa sulle meelde, kui lühikene kõiki nätäwide asjo, ka meie igä om. Nink kui ja adraga künnät, maad ägliga lahot, sis ütlep maa sulle: „Ärä ole suureline, peä saad ja esi ka mullas ja tõine mees wiiskap sinno lapjuga sinnä ja tännä!“

Kui meie loodusen Jumala tarkuse, wäe ning wõimusega tutwas saame, mis meile jäält egä päiw filmä paistwa, jis nakame nii kui armja latse oma armja esäga Lemäga egäpäiw kõnelema, Lemäle tenno ja kittust egä wäheembä ande eest andma, jis ei istu meie söögilauda ilma palweta, ei jätä ka pääle jööki Teda tennämätä, jis alos-tame omma päiwätööd Lemä nimel ja ödangu jälle anname Tälle kittust kõige armu eest, mis Lemä meile meie töö mann näüdas. Ei ole meile see tarbis suurrt tarkust, ei raamatut tarwis, jõäme põhjast wõime puhata: „Tuhat kõrd tenno Sulle, armas taiwane Esä, filmä-nägemise, kõrwa-kuulmise, jaja käümise ning kõige kalli iho terwüse, meele ning mõistuse eest, mis Sa mulle patatsjele inemisele täämbä jälle armust olet jaganu, nii et ma rõdmuga omma tööd wõise tetä ja Sulle tenno üteldä kõige selle suure armu ja heldüse eest“.

Selleperäst, armja jõbra, kõnelgem weel oma armja Snistegijäga laulutegijäga niidade pallelden:

Wiis: Kes Jumalal nii lasep tetä.

1. Oh kallis Ohwriwoonakene,
Sa wäkew wäördja, Wõiduwürst!

So armastus om igäwene,
Dh aita ka mind waglekest;
Kui patu waiwan palle Sind,
Dh tule nopest' päästmä mind!

2. Ea Ejä armastuse süda,
Ja wõitlejite wõidu laul,
Kes ristin tundset furma häda,
Dh kuule, kui ma hõika tääl:
So were peräst, Jesus Krist,
Mind aita, kallis Wõiduwürst!

3. Ma ole nõrkend patu waiwan,
Mind saatan hirmsast' waiwap siin;
Mo abimees, oh kuule taiwast,
Et mul om kange furma piin.
Mind tule päästmä werewäest,
See hirmsa pörgu hundi käest!

4. Dh kanna mind ka armust sinnä,
Kon wõitleja kõik hengäwä,
Su Paradiisi, pühhä liina,
Kon wõidulaulu laulawa
Kee wõitleja, kes were wäen
Om wõimust saand So nime seen.

5. Dh makus Jesus, taiwa manna,
Mo kallis henge peiofen,

Mull jedä röömu armust anna,
Et juud wõi anda Sinule
Ja kaeda Su haamu sääl,
Kes istut kuldse trooni pääl.

6. Oh kuidas jis see laul sääl kõlap,
Mis wõitja laulwa were wäen,
Neil süda, heng ja meel jis sulap
See Wõiduwürsti palge een,
Kes istup Kerubide pääl,
Pühä Jehowa par'mal käel.

7. Eis kaep pühä Esä armust
Sääl Poja were palge pääl,
Kes kõik om tulnu nutu-orust,
Ja röiwa walges tennu tääl,
See Dhwrivoona were seen,
Kes walitsep sääl armu wäen.

8. Oh weri, weri, Woona weri,
Oh kata ja mo henge ka,
Oh igäwene armu-meri,
Mo patu roojust lõpeta!
Oh Dhwrivoon, Sa Wõiduwürst,
Mind wõta wasta Jesus Krist.

9. Mull' anna ka weel jedä armu,
Oh kallis Dhwrivoonaken,

Et jaasfe lugeda neid haawu,
Mis orjawitsa ossadest
So pühä kallis Dhwritall
Sai rõhutu jäääl waiwa all.

10. See wõttelejate laulu helin,
Mis ütlemätä illus om,
See pühä hulga kandle kõllin,
Ja igäwene au ja õnn,
See kisup mo meelt ülesse,
Siist Paradiiji rõõmule.

11. Dh millal mina waene jõwwa
Siist ilmaft jinnä minemä,
Mill' üle waiwa-mere jõwwa
Sinnä, kon peris kodumaa,
Kon wõitja Wõiduwürsti een
Rõik paißtwa were ehte seen?!

12. Dh wõttelejite hulk, oh wõitke,
Dh wõitke Woona were wäen
Ja wõidu krooni kätte püüdke,
Mis paistap Wõiduwürsti käen.
Dh rõõm, kui ütškõrd hõisaten
Siist taiwa lääme were wäen.

13. Oh were wägi, were wägi,
Oh pühä Boona meri ja,
Sa wõitlejite kants ja mägi,
Kõik põrgu-leeri rikuma.
Kes were wäega sõdiwa,
Nee wõidu krooni periwä.

14. Kui ütškõrd wõidu lipu ala
Kõik wõitja kokkõgõgõwa,
Sis wõtwa wõidu laulu laulda,
Et ilm om ärä wõidetu.
Oh Wõiduwürst, Sa pühä Tall,
Mu, kittus, igäweste Sull.

Wiis: Müüd ole mina põhja löödnü.

1. Oh Issand, wäfew walitseja,
Sa awwustuse kuningas,
Su palleme weel wiimast kõrda
Su palge een siin ütensoon,
Oh Jeesus, oma armuga
Meid ütensoon weel õnista.

2. Su püha tahtmist mööda peame
Siist ilmašt ärä lahkuma,

Ei tiia, kas siin ilman näeme
Weel ütstöist iho filmäga.
Oh Issand Jesus, saada Sa
Meid Sino armu tee pääl ka!

3. Siin peäme jätnä jumalaga
Rätt anden armsit omatsit,
Ja lahkume sis filma weega,
Ja jüda ikep walu sees.
Oh wäkew Taiwa-abimees,
Oh kinnitä meid lahkuden!

4. Jää, Issand, egäüte mano,
Kes kõnnip kitsa elo-teel,
Ja kui meid waiwap rist ja mure,
Sis käi Sa efi meie eel,
Et ütškörd taiwa liinan ka
Üts töist weel saame teretä.

5. Oh Issand, Sino armo-käsi
Meid hoitku Sino tee-raa pääl,
Et meie pallemast ei wäsi
Meid kanna omme käsfi pääl.
Oh Jesus, ole abimees
Meil kõige wiletsufe sees.

6. Oh Issand, anna armust meile
Su hõlman näta tõine tõist,
Sis rõõmsast teretäme jälle
Ja jääme feltsi igäwest,
Sis otša lõpnu laane tee,
Kui Paradiisfin oleme.

Wiis: Kõik mes terve maa pääl eläp.

1. Sumalaga, weli, sõsar,
Nüüd me ütest lahkume,
Sumalaga, armsa sõbra,
Ejionile ruttage,
Säääl meid oodap taiwa wägi,
Onis rahu, elo-jõgi.
Walge rõiwa, wõidu-kroon
Wõitejil jäääl ehtes om.

2. Sumalaga, mino armsa,
Sumalaga, lahkuue,
Sumalaga, nõrga talle,
Jesufega kõndige.
Armastusen kofko jääme,
Waimun risti ala lääme,

Üten feltsin langeme
Kolgatale põlwile.

3. Jumalaga, latsekehe,
Jumalaga jääge nüüd,
Taiwa Ejä tallekehe,
Nõudke takan taiwa hääd.
Engli teile saatjas olgu,
Wõitlemisen appi tulgu,
Jumalaga, armša nüüd,
Jesús kandku taiwa meid.

Wiis: Nüüd ristirahwas röömusta.

1. See lahkumise tunnike
Om meile kätte tulnu,
Kon üten feltsin Jesuke
Meil wäega armas olnu,
Siin anna teile lihast kätt,
Ja tunista ka selget tõtt:
Sääl taiwan om weel armsamb.

2. Nüüd jumalaga jäta teid
Ja röömsast lahku ärä,
Küll Jesús aitap kokko meid,
Kui otšan ilma kärä,

Dh käüige were jälgi pääl,
Eis annap Jeesus krooni jääl,
Mis walmis pantu taiwan.

3. Ei ole jün meil jäädwä paik,
Ent Jesu mann jääl taiwan,
Sääl om see jäädwä rahuriif
Meil, kes jün oot'wa waiwan,
Üts maa, mis Dawid wainu wäen
Om kõneln'd oma rahwa een,
See om ka meile armas.

4. Küll om see maa üts kallis maa,
Mis Woona rahwas saawa,
Ei kurat waiwa tetä saa,
Ra põrgu sisse jääwä,
Dh jelle suure armu eest
Nüüd kikkem Jeesust kõigest wäest,
Ja laulgem Halleluja.

Wiis: Nüüd om see päiw jo lõppenu.

1. Nüüd latselikult jätäme
Teid jumalaga kõik,
Ja filmäweega lahkume
Dh weli, sõsar nüüd.

2. Kas enämb kofko faame kōit,
Jääp meile teedmätä,
See aga rõdmustap meid weel:
Teid taiwan nätä faa.

3. Sis wäsimata wõidelge
Siin surma warjo maal,
Küll ifu-waiwa järele
Meid oodap elokroon.

4. Jääp läbi meie elotee
Keß ohakate feest,
Küll pea warsti lõpep see,
Siis rõõm meil igäwest'.

5. Weel lõpetufes laulame
Sull' kittust, Jesufe,
Ja tenno anden palleme,
Jää saatjas kõigile.

Amen.

